

Les tres potes de l'empresa

Josep Gonzàlez* | pimec@pimec.org

VISTA PRÈVIA

En el marc de la cerimònia de lliurament dels premis Pimes 2009, Josep Gonzàlez no es va estar d'afirmar que "avui, des de la trinxera, la prioritat màxima de les empreses és resistir". Un discurs clar i contundent de la situació de bona part de les petites i mitjanes empreses del país, i que va reblar fent autocrítica per l'alt endeutament i la baixa productivitat en què s'ha basat la llarga fase d'expansió econòmica. Partint d'aquest diagnòstic, el president de PIMEC proposa solucions per sortir de la crisi que ens coresponsabilitzen a tots: les empreses, els treballadors, el sector financer i l'administració pública.

M'agradaria començar aquest escrit comentant el moment actual. On som? A escala general, tothom sap que estem immersos en una crisi econòmica global, de més llarga durada i magnitud que les anteriors, que afecta pràcticament a tots els sectors i a totes les empreses, sigui quina sigui la seva dimensió, tant les grans, com les pimes, com els autònoms. La gravetat de la situació a Catalunya i a l'Estat espanyol es mostra més crua perquè venim d'una llarga fase d'expansió, que fa que el contrast entre l'abans i l'ara sigui més acusat.

Els fonaments del creixement anterior van descansar d'una manera excessiva en el sector immobiliari –construcció i serveis immobiliaris relacionats. Aquest va arribar a significar el 46% de les empreses creades a Catalunya en el període 2000-2008 i el 38% a l'Estat espanyol. En paral·lel, en el mateix període, a la indústria catalana es tancaven més empreses que no pas se'n creaven, un registre preocupant en un país que sempre havíem sostingut que era industrial.

* President de PIMEC

L'economia del país va progressar més gràcies a la quantitat que a la qualitat, de manera que el paràmetre bàsic de competitivitat, la productivitat, va quedar completament estancada

Al llarg del període de creixement, l'economia del país va progressar més a causa de la quantitat que de la qualitat. El PIB creixia molt perquè hi havia més empreses i més treballadors empleats, però de baixa qualificació, de manera que el paràmetre bàsic de competitivitat, la productivitat, va quedar completament estancada.

Febleses en el model de creixement

Durant una etapa llarga es va créixer, sí, però en activitats poc sòlides que amb la crisi financera i l'agreujant de la bombolla immobiliària han posat al descobert les febleses del nostre model de creixement, i que ara es demostren amb les dades preocupants que tots coneixem: la caiguda del PIB d'enguany i la prevista per l'any vinent; un nivell d'atur del doble que a la resta d'Europa; el segon endeutament exterior respecte al PIB més alt de tot el món desenvolupat –només superat per Grècia–; i el segon endeutament exterior més gran en valors absoluts –només superat per Estats Units d'Amèrica.

En l'àmbit empresarial, la repercussió de la crisi té indicadors molt concrets, que fa temps que venim denunciant: restricció de l'accés al crèdit, morositat, caiguda de les vendes, capacitat productiva ociosa, tancament d'empreses, procediments concursals... amb xifres que no podíem ni tan sols sospitar. I potser, el més greu, és el baix estat d'ànim empresarial que tot això comporta.

Aquesta situació fa que, per a la major part d'empreses, la seva prioritat màxima sigui resistir. Preparar-se per al futur, invertir, innovar, i altres factors en positiu són més difícils en el context actual, i no és per falta de ganes, sinó per falta de recursos i de mecanismes per a ajustar-se, tal com requereix la situació.

Resistir

En la trinxera empresarial, la prioritat "resistir" té ple sentit, malgrat que se'ns indiqui repetidament que hem de pensar en positiu i en el futur. Té ple sentit per dos motius: perquè una empresa és una realitat actual –amb els seus llocs de treball, amb la seva presència en el mercat, amb la seva tecnologia–, que costa molt de bastir, que no es construeix d'avui per demà. I perquè és una organització amb un potencial competitiu contrastat per quan les coses vagin millor.

PIMEC, conscient de la dificultat de la situació, ha fet i està fent tot el que pot per fer costat a l'empresariat, i per exigir i proposar tot allò que ens sembla necessari. En aquest sentit, vull recordar la concentració de pimes i autònoms del 26 de març a Madrid, davant del Congrés dels Diputats, en què va quedar palès el desencís empresarial, i en què vam presentar a tots els grups parlamentaris 52 propostes per fer front a la crisi, i les bases per a un nou model competitiu. Dies més tard, el 15 d'abril, el Par-

Venim d'una cultura d'endeutament elevat molt arrelada,que les polítiques econòmiques han propiciat, però que nosaltres, empresaris, hem acceptat i ens hi hem acomodat

lament de Catalunya va aprovar, per unanimitat de tots els partits polítics, una moció manifestant el suport al nostre acte i a les nostres demandes, i la necessitat de consensuar amb totes les forces polítiques catalanes i agents socials i econòmics un paquet de mesures per tal de ser traslladades al Govern de l'Estat.

I fa pocs dies, 100 dies després de la concentració, les patronals de pimes PIMEC, PIMEB i UNIPYME tornàvem a Madrid per fer balanç de la situació actual i per avaluar l'estat de les mesures presentades als partits polítics. Malauradament, aquesta parada i reflexió ha servit per reafirmar que les pimes són les grans oblidades de l'economia, tot i que són les generadores de més llocs de treball. Un total de 1.358 empreses ha presentat concurs de creditors durant el primer trimestre de 2009, un 278% més que el mateix període de l'any anterior. Un 90% d'aquestes empreses estaven formades per menys de cent assalariats.

La situació de les empreses seguirà empitjorant irremeiablement perquè continuen els problemes de restricció del crèdit. PIMEC porta dotze mesos reclamant el crèdit, i ara, en els mesos d'estiu, la càrrega financera és molt més elevada, així que si no es prenen mesures la situació podria empitjorar de cara al setembre.

En les actuacions i propostes que ha realitzat PIMEC, hem anat dibuixant un full de ruta sobre el què li cal a l'economia catalana i espanyola. No m'estendré en detallar-lo, perquè està disponible de manera oberta en el nostre web i en les nostres publicacions,[1] però aquestes propostes –que hem fet arribar a tots els partits polítics i als governs– són sobretot estructurals, afecten les bases sobre les que operen les nostres empreses.

Les tres potes del tamboret

Per comentar quines són aquestes noves bases competitives, proposo assimilar per una estona l'empresa a un tamboret de 3 potes. La primera pota és l'empresari. Sense ell, l'empresa no existeix; sense ell, no hi ha noves empreses; sense ell, les empreses existents no es renoven dia a dia, no es genera riquesa.

D'aquests personatges centrals vull ressaltar el seu paper fonamental en la realitat competitiva de la nostra economia –sense empresaris no hi ha riquesa, no hi ha sector públic, no hi ha Estat del Benestar...– i la importància de facilitar-los la seva funció emprenedora, que forma part del procés de renovació del teixit productiu.

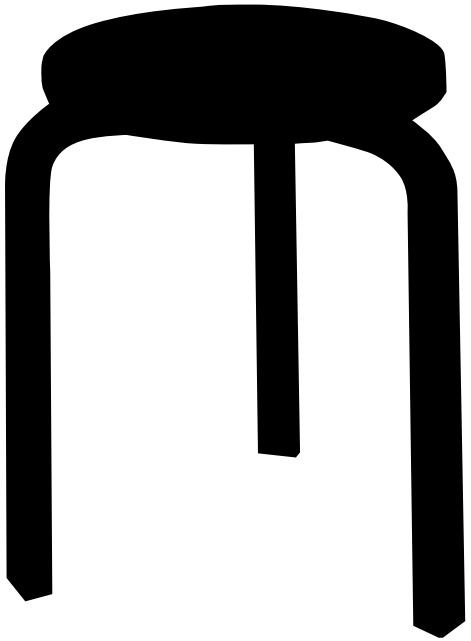
Malgrat que se segueixen creant empreses –al 2008, cada dia a Catalunya van néixer 51 empreses enfront a les 5 que tancaven diàriament–, la caiguda en relació a l'any de màxima creació, que va ser el 2006, és d'un 32%.

1 **PIMEC**, *Propostes per fer front a la crisi i bases per a un nou model competitiu*. Madrid, 2009. www.pimec.org/uploads/documentos/documentos_Propostes_Congres_f29a1ef2.pdf

El sector financer català s'hauria de comprometre més amb el teixit productiu del país, en correspondència amb l'origen dels seus recursos

Per això cal cuidar l'actitud de la societat i de l'administració davant del fracàs empresarial d'un projecte; perquè darrere d'un fracàs, hi ha un empresari, i el que té valor és la seva figura, aquest capital humà capaç de generar nous negocis i de generar progrés, no el fet que un o més intents no li hagin sortit com esperava.

Finançament i treball

Les altres dues potes del tamboret, segons la metàfora, estan formades pels dos recursos bàsics per a l'activitat empresarial, i que els economistes acostumen a sintetitzar en capital i treball. Sobre ambdós s'assenta l'empresa, i sense ànim de ser exhaustiu vull apuntar algunes reflexions al voltant de la solidesa d'aquestes dues potes i sobre el què caldria fer per reforçar-les, i així enfortir el teixit productiu.

En comptes de fer servir el terme capital, faré servir un altre que ens és més proper i habitual en l'argot empresarial, el de finançament, entès en un sentit ampli. Hi ha tres fonts bàsiques de capital o finançament empresarial i sobre les tres caldrà actuar-hi per a corregir les deficiències estructurals que la crisi està accentuant. Cada línia d'acció que apuntaré té un responsable principal i veuran que hi ha deures per a tots. Em refereixo al què es composa de finançament propi, al finançament bancari, de tercers i al finançament comercial.

L'experiència ens ha demostrat que el model productiu vigent fins fa poc presenta massa debilitats i que és hora de pensar en refonamentar l'edifici

A les nostres pimes, el finançament propi (capital + reserves) representa un 39% del passiu, mentre que l'endeutament de tercers és el 61%. En l'estructura financera de les nostres pimes, doncs, no només l'endeutament supera en molt els recursos propis, sinó que el crèdit de clients també és més gran que aquests recursos propis.

Venim d'una cultura d'endeutament elevat molt arrelada, que les polítiques econòmiques han propiciat, però que nosaltres, empresaris, hem acceptat i en la qual ens hem acomodat. Un baix nivell de recursos propis afebleix la capacitat de resistència empresarial, i més en èpoques de tensions financeres com les actuals.

Finançament propi

Cal reforçar les estructures de finançament propi de les nostres empreses, tan aviat com les circumstàncies ho facin possible. En aquest punt, vull assenyalar la necessitat que l'administració estimuli el no repartiment de beneficis, de manera que s'afavoreixi la reinversió i la capitalització de les empreses, i la reducció de l'Impost de Societats.

Per part dels empresaris, també calen actituds obertes respecte a mecanismes alternatius de finançament, com són donar entrada a nous socis, concentrar els recursos en l'activitat principal, fer servir més el capital risc, els crèdits participatius o la sortida a borsa en segons quins casos. Qualsevol d'aquests sistemes participatius és millor que mantenir la propietat amb un finançament feble, que pot resultar molt car i d'alt risc.

Però a curt termini cal ajudar el finançament de les nostres empreses. El finançament bancari en un país en què les empreses recorren tant al palanquejament és un taló d'Aquil·les en època de tensions com l'actual. La banca ha restringit el crèdit, fa més d'un any que ho venim denunciant, i el crèdit oficial, del que tant ens parlen els nostres responsables polítics, no acaba d'arribar a les empreses, particularment a pimes i autònoms. Sense crèdit serà més difícil sortir d'aquesta crisi.

Per això, PIMEC ha sol·licitat al Govern de l'Estat que habiliti una altra via per canalitzar el finançament que ofereix l'Institut de Crèdit Oficial (ICO), ja que s'ha detectat que a través de les entitats financeres no arriba a les empreses. La proposta, que ha tingut el suport de tots els grups polítics consultats, és que es faci per mitjà de les societats de garantia recíproca.

Dificultat per accedir al crèdit

En conjunt, a l'Estat espanyol el crèdit a les empreses va disminuir un 22% al 2007 respecte a 2006, i un 49% al 2008 respecte al 2007, el que significa que en dos anys el crèdit ha caigut un 60,3%. Pràcticament dues terceres parts de les empreses catalanes tenen dificultats per

Darrere les empreses, darrere l'economia hi ha persones, i és la qualitat d'aquestes persones, la seva competència professional, la que determinarà el nostre nivell competitiu

accedir al crèdit, i la denegació és més accentuada com més petites són les empreses. Correm el perill que es trenqui el compromís que hi ha d'haver entre sistema financer privat i públic amb el teixit productiu, i les conseqüències poden ser molt negatives per al manteniment del nostre teixit empresarial. La prudència en temps de crisi és aconsellable, i l'entenem, però ens temem que un excés de prudència pot suposar que sigui pitjor el remei que la malaltia.

Entenem que el negoci bancari vetlli pels seus resultats i que sigui més rigorós en la concessió, però no entenem que aquest sector, que ha rebut suport públic, restringeixi de la manera que ho ha vingut fent, ni tampoc entenem que les línies financeres habilitades pels governs no arribin més que amb comptagotes a les empreses.

També creiem que el sector financer català, bancs i caixes, s'haurien de comprometre més amb el teixit productiu del país, en correspondència amb l'origen dels seus recursos, per raó de confiança i per responsabilitat social.

El finançament comercial, amb els llargs terminis de pagament, també és motiu de morositat i genera problemes greus a la major part de les empreses. Tenim unes pràctiques de cobrament i de pagament tan dilatades, que ja considerem normal que les empreses, a més de ser productores de béns i de serveis, hagin de fer de financeres. I això no hauria de ser així. Cadascú el seu negoci.

Per això demanem que es modifiqui la Llei de mesures de lluita contra la morositat en les operacions comercials,[2] i que s'estableixi un termini de pagament màxim de 60 dies. Rebaixar 30 dies el termini de cobrament i de pagament significaria per a les pimes catalanes 1.100 milions d'euros d'estalvi financer, que aniria directament, i en positiu, al compte d'explotació. Cal situar el país al nivell de les pràctiques dels països més avançats d'Europa, i per això PIMEC forma part de la Plataforma Multisectorial contra la Morositat, que aplega importants organitzacions de tot l'Estat espanyol.

El passat 23 de juny, els diputats del Congrés van decidir, per unanimitat, donar suport a la tramitació de la proposició de llei per canviar la legislació sobre la morositat en les operacions comercials. D'aquesta manera, s'ha fet un pas més en la modificació de la llei, ja que es revisarà per escurçar els terminis màxims de cobrament i s'eliminarà de la legislació la possibilitat que les parts pactin ampliar els terminis de cobrament sense pagar interessos.

En la mateixa línia, el funcionament de la justícia mercantil pel que fa als impagats i altres requereix reformes profundes que esdevenen inajornables. Pel que fa al compte corrent amb el fisc, les nostres empreses haurien de poder compensar ingressos amb devolucions per a tota la cistella d'impostos, i fer-ho de manera àgil. En el

2 Llei 3/2004, de 29 de desembre, per la qual s'establixen mesures de lluita contra la morositat en les operacions comercials. Congrés dels Diputats.

Més i millor educació, formació contínua, cultura de l'esforç, emprenedoria, ètica en el comportament directiu... D'aquí en sortirà major productivitat i una economia més competitiva

mateix sentit, mentre no es reformi la llei de morositat caldria modificar els terminis de pagament de les liquidacions tributàries i de la Seguretat Social, en concordança amb els terminis de cobrament habituals en el mercat.

Nou marc de relacions laborals

La tercera pota del tamboret és el treball. Fa anys que es parla de la necessitat d'un nou marc de relacions del treball, que modernitzi aquesta part tan important del sistema productiu i que trenqui les disfuncions que genera l'actual esquema. PIMEC ho ve demanant ja fa molts anys i no hi ha setmana en què no hi hagi pronunciaments seriosos en aquest sentit. Però tots perdem el temps amb arguments de trinxera i contemplem amb pessimisme que no es fa pràcticament res. Ni tan sols quan les taxes d'atur doblen les de la resta de països europeus i amenacen d'enlairar-se fins a sobrepassar el 20%, ni quan el retorn al creixement sembla que queda lluny, i ja se sap que sense creixement –els experts diuen que superior al 2,5%– no hi ha creació d'ocupació.

La diagnosi del problema ha estat feta i és prou coneguda: el mercat de treball opera en un marc normatiu excessivament complex i intervencionista. Cal flexibilitzar el mercat de treball, sí, i alhora impulsar la seguretat; cal prioritzar la defensa del treballador per sobre de la defensa del lloc de treball, com sintetitza el concepte "flexiseguretat". És especialment important facilitar les transicions –de l'atur al treball, de l'escola al treball, de l'assalariat a l'autònom o empresari– i impulsar la formació contínua.

Forjar un nou marc de relacions laborals vol dir, per tant, i entre d'altres aspectes, resoldre la dualitat dels contractes fixos i temporals. Vol dir contractes estables per als joves i solucions de flexibilitat i menor cost per a la regulació de plantilles per part de l'empresari. Vol dir garantir uns subsidis d'atur, però amb plans de formació i incentius per tornar a treballar tan aviat com sigui possible. Vol dir un cost de Seguretat Social i de l'IRPF que afavoreixi el treball per damunt de la protecció mal entesa. Vol dir mobilitat territorial. En fi, vol dir moltes coses que ens comprometen a tots. I creiem que aconseguir-ho passa més per un gran acord dels agents socials, govern i oposició, que intentar-ho per la via de la negociació col·lectiva.

Cal també reformar el sistema de pensions, i cal que s'emprengui aquesta tasca amb urgència i valentia. La gravetat de la situació fa molt perillosa l'espera en què sembla que estem instal·lats i ens pot deixar més endarrere dels altres països a l'hora de sortir d'aquesta crisi.

El Govern espanyol hauria de cercar un pacte polític i social al voltant d'aquest tema i de les altres reformes. Coincidim i faig meva la proposta que el president del Cercle d'Economia, Salvador Alemany, feia en aquest sentit en el seu parlament de cloenda de les Jornades del Cercle a Sitges.

Catalunya és motor econòmic però sembla que no es vol que ho sigui, i de retruc es pot entendre que no es vol que els catalans millorin

I si el pacte no és possible, el Govern té l'obligació d'agafar la responsabilitat d'impulsar les reformes que requereix el nostre entorn competitiu, sabent que, a la llarga, aquestes reformes s'hauran d'aplicar forçosament, a no ser que optem per quedar-nos enrere en el concert productiu internacional.

Darrere l'economia hi ha les persones

L'experiència ens ha demostrat que el model productiu vigent fins fa poc presenta massa debilitats i que és hora de pensar en refonamentar l'edifici. Darrerament es parla molt de nou model productiu, i és bo que es faci perquè el model d'on venim té massa riscos i té un futur molt dubtós.

No diré pas quin model concret necessitem. L'aposta que ha de fer la nostra economia no és tant per un nou model específic, serà el temps el que es cuidarà de modelar-lo, sinó per les bases sobre les que s'ha d'assentar aquest nou model. I les bases passen per modernitzar els mercats dels factors que hem descrit.

Sobre aquests factors, voldria fer un apunt que crec que és absolutament necessari. Fa referència a les persones. Darrere les empreses, darrere l'economia hi ha persones, i és la qualitat d'aquestes persones, la seva competència professional, la que determinarà el nostre nivell competitiu. I aquí la responsabilitat del seu nivell és de tots: de les famílies, de les empreses, de l'administració.

De tots és responsabilitat que treballem més i millor, i d'aquí se'n derivarà també un nou model productiu. Què cal? Més i millor educació, més i millor formació contínua, més cultura de l'esforç, més emprenedoria, més premi al que s'esforça i arrisca, més ètica en el comportament directiu. D'aquí en sortirà major productivitat i una economia més competitiva, no d'avui per demà, sinó de mig i llarg termini.

Catalunya com a motor econòmic

A Catalunya vivim uns moments que ens produeixen desencís, com és el retard en la solució del finançament. Moltes promeses incomplertes, poc respecte a les decisions del nostre Parlament i del propi poble català... Costa de creure tot el que està passant. No sembla que hi hagi un respecte a allò que Catalunya representa com a motor econòmic ni com a contribuent solidari amb la resta de l'Estat. Catalunya és motor econòmic però sembla que no es vol que ho sigui, i de retruc es pot entendre que no es vol que els catalans millorin.

Per acabar, voldria dir que aquests moments que vivim, malgrat tot, no ens han de desanimar. Sortirem d'aquesta crisi i tornaran els bons moments. Es comença a parlar d'estabilització en les dades negatives, però mentrestant, i per ajudar a fer que la bonança torni més aviat, és neces-

L'única crisi amenaçadora és la tragèdia de no voler lluitar per superar-la. La volem superar i, si ens hi posem, entre tots la superarem

sari assenyalar certs canvis que necessàriament cal abordar. Cal no desanimar-se i lluitar més que mai. Cal ser valents i aprofitar l'oportunitat de la crisi per fer les reformes que ens portin a un futur millor. Cal tornar a la cultura de l'esforç, de l'emprenedoria, de la bona formació i la bona competència professional. Cal millorar les regles de joc del sistema capitalista. Es parla de nous models. No crec que un model es pugui implantar per decret. Tot això són bases d'aquest nou model, si ho volem veure així.

Els reptes que tenim davant nostre exigeixen que ens arromanguem tots plegats perquè hi ha una feinada per fer, els recursos són limitats i no ens podem entretenir. Albert Einstein va afirmar que les crisis promouen el canvi i el progrés, i que el pitjor que pot passar és acomodar-s'hi. I jo, voldria concloure dient que l'única crisi amenaçadora és la tragèdia de no voler lluitar per superar-la. La volem superar, i si ens hi posem entre tots i a temps, la superarem. |

+ INFO

Fonts

- Llei 3/2004 de 29 de desembre, per la qual s'establixen mesures de lluita contra la morositat en les operacions comercials. Congrés dels Diputats.
- **PIMEC**, *Propostes per fer front a la crisi i bases per a un nou model competitiu*. Madrid, 2009